

Mluva (Sprache) / Řeč (a mluva, Sprache)

Budeme rozlišovat mezi „mluvou“ a „řečí“, a to v následujícím smyslu, který se ovšem opírá o českou etymologii a příslušné české konotace obou slov. V němčině souvisí substantivum „Sprache“ se slovesem „Sprechen“; tomu odpovídá v češtině substantivum „mluva“ a sloveso „mluviti“. Naproti tomu české substantivum „řeč“ je blízké nejen slovesu „řečniti“ (které bychom co do významu spíše přiřadili k „mluvení“), ale zejména „říkati“. To už odpovídá mnohem méně německému „Rede“ a „reden“; „Rede“ bychom přeložili do češtiny snad nejlépe jako „promluva“. V češtině je rozdíl mezi „mluviti“ a „říkati“ dost zřejmý třeba v případě, že v televizi stáhneme zvuk (nebo když zvuk vypadne v důsledku poruchy): vidíme, že někdo mluví, ale neslyšíme, co říká. Že někdo mluví, poznáme podle vnějších příznaků: vidíme, jak pohybuje rty a vůbec ústy, eventuálně slyšíme zvuky (třeba v cizím jazyce). Mluvení je rozpoznatelné jako soubor určitých zvnějších něčeho, co je původně zvnější „smyslově“ nepřístupné, co je však primárně důležité a co by bylo možno „zvnější“ (vyjádřit, vyslovit) i jinak. To je ostatně předpokladem prastaré tradice překládání „řečeného“ v jednom jazyce do jazyka jiného. Významná je také zkušenost vyučujícího a pak zkoušejícího pedagoga, který se nemůže spokojit s prostým opakováním toho, jak něco sám vykládal, ale musí položit svou otázku tak, aby žáka přiměl k vlastní odpovědi, tj. k vyjádření odlišnému od toho, které si mohl pouze zapamatovat, aniž by náležitě porozuměl právě tomu, co do formulace (vyjádření, vyslovení) vstoupit nemůže. Vztah mezi mluvou (resp. jazykovým vyjádřením) a tím podstatným „bytným“, co má skrze promluvení (jazykové vyjádření) samo „promluvit“, něco „říci“, někoho „oslovit“, na někoho apelovat atd., je prostředkován „jazykovým umem“ (uměním), poezií a poetičností, které – právě jako „tvůrčí“ – pracuje i s dalšími „prostředky“, např. s krásou, skvělostí, jadrností atd.

(Písek, 071101-2.)